
Галіна Тычко

...мне цяжка ўявіць, што яго ўжо няма на гэтым сьвеце – высакароднага рамантыка і рыцара Беларшчыны...

«Сьлед на цэлы век...»

Мае сустрэчы з Уладзімірам Калесьнікам

Нас пазнаёміў мой сябра і аднакурснік Валодзя Ягоўдзік напрыканцы 1987 году. (Сам ён пасябраваў з Уладзімірам Андрэвічам, калі жыў у Брэсьце, прыехаўшы туды на працу пасля заканчэньня філфаку БДУ). Маё ж знаёмства з Калесьнікам адбылося ў тлумнай лімаўскай рэдакцыі, дзе, дзякуючы дапамозе ўсё таго ж ініцыятыўнага Валодзі, я пачала стала працаваць у адзеле крытыкі.

Уладзімір Андрэвіч досыць часта прыязджаў тады ў Менск па розных навуковых і творчых справах і заўсёды на гадзінку-другую зазіраў у рэдакцыю, каб перадаць той ці іншы свой матэрыял альбо проста пагаварыць пра літаратурныя ды іншыя жыцьцёвыя справы. У гэтых гутарках я прымала нязначны ўдзел – той прычыны, што і літаратурнае жыцьцё, і саміх пісьменьнікаў ведала слаба, больш з кнігаў, так бы мовіць, тэарэтычна. Славутыя творцы, якія заходзілі ў

наш рэдакцыйны пакой і якіх я, нядаўняя студэнтка, ведала толькі са здымкаў у падручніках, выклікалі ў мяне амаль панічны страх. Здавалася, што я скажу абавязкова што-небудзь ня тое, не адпаведнае моманту. Таму я больш маўчала і слухала. А Уладзімір Андрэевіч, між тым, уважліва прыглядаўся да мяне, усмешліва сачыў за рэакцыяй новай лімаўскай супрацоўніцы.

Неўзабаве ён падарыў мне сваю кнігу «Гварэньне легенды: Літаратурныя партрэты і нарысы» («Мастацкая літаратура», 1987) з аўтографам:

«Галіне Казіміраўне Тычко – чыёй бездакорнай шчырасьцю поглядаў на літаратуру і літаратурнае жыццё люблюся.

Мінск. 5.01. 1988. Ул. Калеснік».

Потым ён даслаў мне ліст:

«Паважаная Галіна Казіміраўна!

Высылаю Вам дзеве папраўкі ў тэкст артыкула, які знаходзіцца ў Вас і, як мне перадаваў Ул. Ягоўдзік, мае быць надрукаваны ў «ЛіМе». Вельмі буду ўдзячны, калі Вы накажаце (асабліва ўстаўку да 19 старонкі) і пераканаеце рэдактара, што хоць нешта з гэтай устаўкі варта ўціснуць.

Устаўка да 25-ай старонкі толькі дае больш фактаў і канкрэтызуе сказанае, але асабліва нічога новага ня ўносіць, так што глядзіце, варта з яе ўзяць нешта, ці не.

Загадзя ўдзячны.

9.VI.1988. г. Брэст

Ул. Калеснік.»

Я не магу зараз успомніць, пра якую канкрэтна публікацыю ідзе гаворка. Аднак ліст шмат гаварыў пра тое, з якой адказнасьцю і творчай руплівасьцю працаваў Уладзімір Андрэевіч над кожным сваім артыкулам, як не адзін раз вывяраў ён кожную сваю думку, узважваў кожнае сваё слова.

Гэты ліст стаў пачаткам нашага творчага супрацоўніцтва з Уладзімірам Андрэевічам. Потым усе яго артыкулы, якія друкаваліся ў «ЛіМе», так ці інакш праходзілі праз мае рукі.

Праз пару месяцаў Уладзімір Андрэевіч даслаў мне яшчэ адзін ліст наступнага зместу:

«Брэст, 29. VIII. 88.

Паважаная Галіна Казіміраўна!

Высылаю на Вашае імя кавалак рукапісу манаграфіі пра Брыля, які закранае пытаньне ролі Талстога ў духоўным жыцці Заходняй Беларусі і ў станаўленьні пісьменніцкага таленту Я. Брыля. Матэрыял гэты – з вялікім запасам для выбару. Многае з гэтага ў кнігу ня ўвойдзе, скажам, раздзел ад 101 старонкі да 126, а таксама з біяграфічнага раздзелу шэраг тэм, якія тады, калі рукапіс пісаўся, выдаліся або лішне рызыкаўнымі, або не прычасанымі «педагагічна». Калі Вам штосьці выдасца цікавым – друкуйце выбарачна, толькі адзначце ў падзагалоўку («Урыўкі з кнігі пра Я. Брыля»). Прабачце, што завальваю рэдакцыю такім чцівам, дзе многа трэба будзе прачытаць дарэмна. Суцяшаю сябе тым, што прынамсі чытацца павінен матэрыял даволі гладка, без асаблівых зацёкаў(?).

Шчыра ўдзячны Вам за падказку. І не турбуйцеся, калі атрымаецца асечка. Захавайце, калі ласка, толькі рукапіс, асабліва з 100-й старонкі, бо гэтая частка мне будзе патрэбная для афармленьня планавай навуковай тэмы (для В. Каваленкі).

Сардэчны прывет Уладзіміру Ягоўдзіку, ад якога я чуў тут на Берасцейшчыне толькі тэлефоннае рэха.

З павагай Ул. Калеснік.»

У гэты час у грамадска-палітычным жыцці краіны, а таксама і ў нашым рэдакцыйным жыцці адбываліся вялікія зьмены. Рэдакцыю «ЛіМа» ўзначаліў Анатоль Вярцінскі. І першым ягоным перабудовачным крокам стала арыентацыя рэдакцыі на працу з чытачом, на так званую зваротную сувязь. У штотыднёвіку быў адкрыты новы аддзел, які так і названы: «Аддзел пісьмаў і грамадскай думкі». Менавіта публікацыі гэтага аддзелу – ліст віцебскага настаўніка (зараз вядомага пісьменьніка) Франца Сіўко пра стан беларускай мовы і рэдакцыйны артыкул «Закон і вакол закону» як быццам адкрылі шлюз, праз які хлынула цэлая плынь чытацкіх водгукаў, дзе выказвалася абурэнне і спрадвечная крыўда беларусаў за занябанне роднай мовы, нашай нацыянальнай годнасці. Па ініцыятыве галоўнага рэдактара здымаецца з першай лімаўскай паласы трафарэтна абавязковы для ўсіх тагачасных выданняў дэвіз-лозунг: «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!». Яго месца займаюць славутыя купалаўскія радкі «Людзьмі звацца» (якіх, на жаль, няма сёння на старонках «ЛіМа»).

Адраджэнцкая скіраванасць тагачаснага «ЛіМа» выклікала і цікавасць да нашай гісторыі, патрэбу перагляду многіх яе старонак. Уладзімір Калеснік быў адным з тых нешматлікіх аўтараў, якія ня толькі пісалі пра гісторыю беларускага Адраджэння, але і самі былі гэтай гісторыяй. Таму і галоўны рэдактар, і рэдакцыйныя супрацоўнікі, і чытачы з нецярпеным чакалі яго кожнай новай публікацыі, яго ўсхваляванага і разам з тым узважанага слова. Але публічна гаварыць тое, што думаеш, у тых часы было няпроста. Кожны лімаўскі нумар перад выхадам у сьвет кантралявала палітычная цензура, якая выкрэсьлівала няўгодныя імёны, здымала цэлыя абзацы з артыкулаў, а то і ўвогуле цэлы матэрыял. Менавіта пра гэта і ідзе гаворка ў наступным лісьце Уладзіміра Андрэевіча:

«Паважаная Галіна!

Высылаю на тваё саліднае імя дапрацаваную старонку 7(а) рукапісу «Роздум на пожні». (Можца назваць «Роздум у бураломе»), выцягні тую, што там ёсць, і ўстаў гэтую, яна больш дакладна характарызуе палітычную сітуацыю пасля разгрому БСДГ у канцы 20 – пачатку 30-ых гг. Для мяне гэта важна. Не хачу, каб прыдзіркі палітычнага характару змазалі маю маральна-філасофскую пазіцыю, якая складае тэму і сэнс артыкула.

Гэта ўсё на выпадак, калі Вярцінскі згодзіцца друкаваць тэкст.

З прывітаннем – Ул. Калеснік.

11. XII. 1988.»

Безумоўна, А. І. Вярцінскі надрукаваў той матэрыял. Варта сказаць увогуле, што дзякуючы яму, яго пашанотнаму стаўленьню да Калесніка, я магла выконваць просьбы Уладзіміра Андрэевіча аб замене таго ці іншага абзаца ці нават старонкі ва ўжо падрыхтаваным матэрыяле. Такія замены ламалі ўжо зьвярстаны макет нумара, а ў тых часы, калі камп'ютараў яшчэ не было і ў паміне, гэта прыносіла шмат складанасцяў тэхнічнага плану. Але ж публікацыі былі вартыя таго...

З Уладзімірам Андрэевічам мы звычайна сустракаліся ў рэдакцыі «ЛіМа», куды ён заходзіў пасля наведвання Акадэміі Навук ці якой іншай

установы. Адноўчы напрыканцы лета ці на пачатку залатой восені восемдзсят восьмага, здаецца, году ён прыйшоў у «ЛіМ» раней звычайнага. Мяне ў той час турбавалі шматлікія праблемы жыццёвага парадку, і, відаць, гэтыя праблемы ды клопаты адбіваліся на маім твары, бо, пасядзеўшы крыху, Уладзімір Андрэвіч са спачуваньнем спытаўся, ці хутка я скончу працу і ці магу я разьдзяліць з ім яго запозьнены абед перад ад'ездам дадому ў Брэст. Працы пільнай не было, і я пагадзілася.

Мы выйшлі з рэдакцыі і пешшу, размаўляючы, ішлі па цяперашнім праспекце Францішка Скарыны ад плошчы Перамогі ў бок вакзала. Палуднавалі мы ў рэстаране гасьцініцы «Менск». Сядзелі каля вакна, пілі сухое белае віно, размаўлялі, паглядаючы на няспынную людскую плынь за вакном. Потым выйшлі на вуліцу, і паколькі да адыходу цягніка заставалася яшчэ досыць шмат часу, пасядзелі ў прывакзальным скверыку.

Ня памятаю ўсяго, пра што мы тады гаварылі. Ён, відаць, заўважыў мой сумны настрой і па-бацькоўску далікатна распытваў пра мае праблемы. Галоўнай маёй бядой тады была адсутнасьць уласнага жылля. Помню, што ён прапаноўваў мне пераехаць у Брэст, перайсьці на выкладчыцкую працу, абяцаў дапамогу ва ўладкаваньні. Але я адмовілася, і ён не настойваў.

Недзе праз год-паўтары я пакінула працу ў лімаўскай рэдакцыі, бо выйшла замуж, нарадзіла дачку і займалася яе выхаваньнем.

У сакавіку 1991 г. У. Ягоўдзік прывёз мне з Брэста прывітаньне ад Уладзіміра Андрэвіча і ягоную кнігу «Янка Брыль: Нарыс жыцця і творчасці» («Народная асвета», 1990) з наступным аўтографам:

“Галіне Казіміраўне Тыццы – багіні Гебе на беларускім Парнасе – кніжку пра Зевеса, якога мы шануем.

3. XI. 1991.

Брэст.

Ул. Калесьнік»

Разам з ёй быў наступны ліст:

«3 сакавіка 1991.

Дарагая Галіна Казіміраўна!

Вінішую Цябе са ічасцем мацярынства, са споўненым абавязкам, жадаю светлага, змястоўнага і ічасьлівага жыцця тваёй малечы! Няхай стане тым, кім быць захоча, і будзе ў радасьць ёй і праца, і абавязак, і цяжкасці, без якіх жыццё ня мае паўнаты.

Шчыра рады, што спадарынька выйшла на работу. З прыемнасцю забягу ў рэдакцыю, якая без цябе і без Уладзіка неяк апусцела. Пішы, даражэнькая, пра літаратуру, бо ў «ЛіМе» задужа палітыкі, замала эстэтыкі, як на мой старэчы густ. Рады, што мая пісаніна трапіла ў твае залатыя рукі і пад дотыкам чарадзейных пальчыкаў ачысьціцца ад шурпацін і сукоў. Сам убачыў пасля прыезду дамоў, што канец у другой частцы артыкула зашылены (не-разборліва. – Г. Т.) і перарабіў. Пачытай, і калі ён лепшы за той – устаў.

Па недаглядзе выпаў у часе перапісвання на машыньцы і адзін абзац са старонкі 4-й (уставіць трэба пасля першага абзаца перад словамі: «Першы этап»).

Быў бы вельмі ўдзячны, каб спадарыня не палічыла за назолітасць і выслала той рукапіс першай часткі – тое, што ня ўвойдзе ў публікацыю – яго чытаў Брыль і Гіль, то, напэўна, зрабілі каштоўныя для мяне направаккі, а я хачу змясціць гэты матэрыял як працяг «Пражэскага эпістальярэя» ў сваю юбілейную кніжку.

З прывітаннем – Ул. Калеснік.»

На жаль, Уладзімір Андрэвіч памыляўся. На працу ў той год я ня выйшла, і ўвогуле больш у лімаўскую рэдакцыю не вярнулася. З красавіка 1993 году стала працаваць рэдактарам аддзелу крытыкі і літаратуразнаўства ў часопісе «Полымя». Але і тут нашае творчае супрацоўніцтва з Уладзімірам Андрэвічам працягвалася. З гэтых часоў у маім архіве захаваўся ўсяго адзін недатаваны ліст У. А. Калесніка, які, як я цяпер мяркую, быў дасланы разам з тэкстам артыкулу «Паэтаў лёс і воля-вольніца». Гэта быў творчы партрэт Алеся Каско, пра якога і ідзе гаворка ў лісьце. Артыкул надрукаваны ў 12 нумары часопісу «Полымя» за 1994 год. Значыць, ліст пісаўся ў ліпені-жніўні 1994 году.

«Дарагая Галіна Казіміраўна!

Дзякую Табе за клопат пра мой артыкул: вельмі далікатна была зроблена рэдакцыйная праўка. Я сам некалькі разоў, дзякуючы зычлівасці Зосі, перапісаў першапачатковы тэкст, таму макраправак у мяне няма. Памяняў некалькі слоў са стылёвых меркаванняў. Алесь высветлены даволі поўна, так што задача, якую я ставіў, цалкам выканана.

Перадай маё слова ўдзячнасці Вашым рэдакцыйным работнікам, якія прычыніліся да паляпшэння матэрыялу.

Жадаю Вам творчых поспехаў і паспяховага выратавання ад прэзідэнцкіх сапрапаў, якія хочуць пусціць літаратурныя выданні на самапас.

З прывітаннем – Ул. Калеснік.»

Гэта быў апошні ліст Уладзіміра Андрэвіча да мяне. Неўзабаве яго ня стала. Я не была на пахаванні, і не была на яго магіле. Таму мне цяжка ўявіць, што яго ўжо няма на гэтым сьвеце – гэтага высакароднага рамантыка і рыцара Беларускай.

Ды ведаю – нашыя сустрэчы з Уладзімірам Андрэвічам не былі выпадковасцю. Гэта быў падарунак лёсу. Падарунак дзеля майго сталення, майго духоўнага росту. Дзеля еднасці нашых ідэалаў, нашых адраджэнцкіх памкненняў.